

УДК 821.111.09

ОЛЕНА ТУПАХІНА

(Запоріжжя)

ФОРМИ Й ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВІКТОРІАНСЬКОГО МЕТАНАРАТИВА У ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ ПОРУБІЖЖЯ XX–XXI СС.

Ключові слова: метанаратив, постмодернізм, неовікторіанський роман, історіографічний метароман, інтерпретативний модус.

Суперечливий та розмаїтий, феномен «вікторіанського відродження» другої половини ХХ – початку ХХІ століття зазнає неоднозначних оцінок у сучасному літературознавчому дискурсі. На тлі беззаперечного визнання з боку як експертної спільноти (зокрема, Букерівською премією вшановано такі визначальні для «вікторіани» твори, як «The Siege of Krishnarup» Дж. Фаррелла, «Oscar and Lucinda» та «The True History of the Kelly Gang» П. Кері, «Possession» А. Байєтт), так і широкого читацького загалу, неовікторіанський роман як жанр, що експліцитно демонструє зв'язок із вікторіанською традицією, час від часу піддається критиці через «естетичну вторинність». «Upwards of fifty thousand Victorian novels already exist, – зазначає, приміром, Дж. Хіліс Міллер. – Why do we need another one, and a fake simulacrum of one at that?» [цит. за 3, с. 175]. Карін Джеймс вважає поширену в сучасній вікторіані практику заповнення змістових лакун вікторіанських претекстів прерогативою «зухвалих або схильних до самообману» письменників [цит. за 3, с. 176]. Кейт Флінт розглядає феномен «вікторіанського відродження» як свого роду «period fetishism», порівнюючи неовікторіанський роман із «ретро-маркетингом псевдо-вікторіанської сувенірної продукції» [цит. за 3, с. 177]. Схожої думки дотримується і Дженніфер Грін-Льюїс, з точки зору якої наполегливе прагнення сучасників установити зв'язок із вікторіанською традицією нагадує «a mail-order catalogue that charges US \$295 to produce a faux nineteenth century heirloom quilt using artefacts from the present» [цит. за 3, с. 177].

Про комерційний зиск як важливий складник неовікторіанського проекту говорить і значно менш радикально налаштований Крістіан Гутлебен. Утім, основною рушійною силою «вікторіанського відродження» дослідник вважає ностальгію за високим естетичним зразком, на тлі якого ще яскравіше впадає у вічі нездатність сучасного літературного процесу запропонувати нові епістемологічні моделі для досягнення дійсності [4, с. 10–18].

У контексті позитивної реміфологізації вікторіанської доби, розпочатої за часів тетчеризму, відчутний ностальгічний присмак мають і спроби витлумачити «modern obsession with things Victorian» [9, с. 8] як засіб самоідентифікації сучасної свідомості у ситуації постмодерну, прагнення «to know and to «own» the Victorian past through its remains: the physical and written forms that are its material history» [9, с. 8]. При цьому, за влучним спостереженням Саманти Дж. Керрол, вікторіанське минуле позиціонується як «ідеалізоване дитинство» постмодерністського теперішнього, а їхній взаємозв'язок має відчутно патерналістський характер. Яскравим прикладом останнього є робота Меттью Світа «Inventing the Victorians: What We Think We Know About Them and Why We're Wrong», просякнута відчуттям культурної заборгованості сучасності перед великим вікторіанським минулим: «They molded our culture, defined our sensibilities, built a world for us to live in – rather than being the figures against whom we rebelled in order to create those things for ourselves» [16, с. 231].

Утім, чи є ностальгія єдиною рушійною силою за лаштунками неовікторіанського проекту? Як блискуче демонструє у розвідці «Victorians in the Rearview Mirror» Саймон Джойс, полеміка навколо відродження вікторіанських цінностей наприкінці 1970-х – на початку 80-х років дала поштовх не лише неоконсервативній апологетиці періоду (наприклад, у роботах Гертруди Гіммельфарб), але й критичній ревізії вікторіанської спадщини [8, с. 111–140]. Саме звідси, на думку дослідника, й бере початок прагнення неовікторіанського роману надати право голосу представникам маргіналізованих соціальних груп – жінкам, жертвам колонізації, національним та сексуальним меншинам тощо, чиє трансгресивне подолання класових, гендерних та інших обмежень, як зазначає Маргарет Стетц, покликане задовольнити бажання сучасного читача побачити «inner, psychological liberation and outer, social empowerment of those who were assigned to the bottom of the Victorian hierarchy» [15, с. 340].

Кейт Мітчелл, авторка роботи «History and Cultural Memory in Neo-Victorian Fiction» позиціонує неовікторіанський роман як «текст-пам'ять» («memory text... that communicates memory – that which is already known through a variety of media about the Victorian era, for example, – and offers itself as memory» [13, с. 44]), як ретранслятор історичного, у тому числі й травматичного, досвіду, стигмати якого читач спостерігає у модерному світі.

У свою чергу, Марі-Луїз Кольке розглядає неовікторіанський роман як класичний приклад ретроактивної проекції актуального травматичного досвіду у минуле («Nachträglichkeit»), за рахунок чого «traumatized subject of modernity pre/rediscovers itself in its manifold nineteenth-century others» [11, с. 13].

Про глибинний зв'язок неовікторіанського роману з викликами сьогодення говорить у резонансній статті «Putting the «Neo» Back to Victorian» і Саманта Дж. Керролл. Вікторіанська доба постає в інтерпретації дослідниці як «експериментальний майданчик» для дослідження багатьох проблемних аспектів постмодерного гуманітарного дискурсу: «...the interaction of advances in cultural theory and developments in postmodern criticism; the deliberate complication of the supposedly separate jurisdictions of history and fiction; metafictional commentary on the mechanisms of fiction and the effect of narrative techniques on the construction of historical discourse; and, the imaginative restoration of voices lost or constrained in the past, with repercussions for the present» [3, с. 9]. У цілому, як слушно зауважує Робін Гілмор, «evoking the Victorians and their world has not been an antiquarian activity but a means of getting a fresh perspective on the present» [цит. за 3, с. 10].

Наявне розмаїття форматів діалогу неовікторіанського роману з вікторіанською традицією дозволяє поставити питання не лише про необхідність більш чіткого визначення координат жанру, але й про розробку функціональної класифікації його різновидів, чим і обумовлена **актуальність** цього дослідження. **Мета** запропонованої розвідки полягатиме, відповідно, в описі й систематизації основних форм і засобів репрезентації вікторіанського метанаратива в інтер'єрі сучасної вікторіани.

Спектр взаємодії постмодерністської свідомості з вікторіанською культурною спадщиною дійсно вражає. Письменники не лише англійських країн (або тих, що зазнали колоніального впливу з боку метрополії), але й інших (зокрема Іспанії, Франції, Норвегії) експериментують із жанровими моделями вікторіанської літератури («Nice Work» Девіда Лоджа, «The Difference Engine» У. Гібсона та Б. Стерлінга), залучають як персонажів культурних героїв вікторіанської доби («A Slight Trick of the Mind» М. Калліна, «Charlotte» Д. М. Томаса), а також історичних осіб («Remarkable Creatures» Т. Шевальє, «Mr. Darwin's Shooter» Р. Макдональда) та власне вікторіанських класиків («The Master» К. Тойбіна, «The Last Dickens» М. Перла), рефокалізують («Jack Maggs» П. Кері, «Mary Reilly» В. Мартін) або адаптують до умов сучасності («A Jealous Ghost» Е. Уілсона, «Dorian» У. Селфа) загальновідомі сюжети тощо. Парадоксально, але на тлі невинного зростання кількості художніх творів, що в той чи той спосіб уступають у діалог із вікторіанською традицією, питання їхньої функціональної класифікації досі залишається на периферії літературознавчої думки і порушується хіба що побіжно, залежно від фокусу кожного окремого дослідження.

Так, Крістіан Гутлебен у роботі «Nostalgic Postmodernism: The Victorian Tradition and the Contemporary British Novel», покликаний з'ясувати, «whether the novelistic art which is implemented retrieves the facets of Victorian art or whether it makes use of codes and modes in rupture with the Victorian obsolete model» [4, с. 12], розподіляє наявні неовікторіанські романи на дві категорії: ті, що імітують нарративні конвенції вікторіанської літератури, та ті, що застосовують експериментальні постмодерністські оповідальні техніки. Умовність такого розподілу є тим більш очевидною, що, за кінцевими висновками самого Гутлебена, неовікторіанський роман являє собою синкретичний конструкт, де удавана традиційність нарративних стратегій (пастіш) інтенціо-

нально контрастує з постмодерністською епістемологією. Приміром, роман Чарльза Паллісера «Квінканкс», що на формальному рівні скрупульозно імітує жанрові конвенції вікторіанського роману виховання, сімейної хроніки тощо, послідовно дискредитує їхню ієрархічну й центровану онтологічну модель на рівні змістовому.

Одну з перших спроб класифікації творчого доробку неовікторіани робить, хоча й побіжно, у резонансній статті «The Redemptive Past in the Neo-Victorian Novel» авторка й популяризатор терміна Дана Шиллер. Неовікторіанський роман як специфічний різновид історіографічного метароману представлений, на думку дослідниці, трьома групами текстів: «texts that revise specific Victorian precursors, texts that imagine new adventures for familiar Victorian characters, and «new» Victorian fictions that imitate nineteenth-century literary conventions» [14, с. 558].

Запропонований Шиллер варіант стає концептуальною основою переважної більшості функціональних класифікацій неовікторіанського роману. Зокрема, його розширену версію розробляє польська дослідниця Вожена Куцала у роботі «Intertextual Dialogue with the Victorian Past in the Contemporary Novel», у якій виділяються такі групи текстів: тексти-рефокалізації та завершення вікторіанського претексту; тексти, що ангажують письменника як персонажа; тексти-коментарі; тексти-транспозиції; тексти, що експлуатують жанрові моделі вікторіанської літератури; тексти, що проблематизують окремі аспекти вікторіанського метанаратива [12, с. 6].

Схожу модель застосовує у розвідці «Neo-Victorian Fiction and Historical Narrative: The Victorians and Us» і Луїза Хедлі: у масиві сучасної вікторіани дослідниця виділяє групи текстів, що посилаються на визначений претекст; текстів, що позиціонують як персонажів історичних осіб; текстів, що торкаються визначальних для вікторіанської культурної парадигми питань; та, нарешті, текстів, що переосмислюють жанрові конвенції вікторіанського роману [5, с. 4–6].

Орієнтовані переважно на формальні критерії, вищеназвані класифікації не здатні врахувати ані тематичного розмаїття сучасної вікторіани (зокрема, такий специфічний її піджанр, як стимпанк), ані нюансів культурної гри неовікторіанського проекту з попередньою традицією. Приміром, класифікація Хедлі дозволяє поєднати за маркером залучення як персонажа історичної особи і глибокий психологічний життєопис Генрі Джеймса в романі «The Master» Кольма Тойбіна, і пародійний детектив Пола Маранца Коена «What Alice Knew», де той-таки Джеймс уступає у двобій із Джеком-різником.

Більш продуктивний підход спостерігаємо у монографії Енн Хейльман та Марка Люелліна «Neo-Victorianism: The Victorians in the Twenty-First Century», емпіричний матеріал якої організовано відповідно до панівного критичного фокусу (теорії травми, постколоніальних, феміністських, гендерних студій тощо) [6, с. 6–8]. Утім, сучасна неовікторіана рясніє синкретичними текстами, що сполучають у собі елементи різних дискурсів, а отже важко піддаються такій класифікації. Так, роман Ллойда Джонса «Mister Rip» залежно від обраного методу прочитання постає і як постколоніальний наратив про звільнення від культурного впливу метрополії, і як фемініст-

ська ревізія «Великих сподівань» Чарльза Діккенса, і як герменевтичний роман, що проблематизує процес інтерпретації класичного тексту.

Спробу відійти від деревовидних і центрованих ієрархічних моделей здійснює у монографії «*Rewriting the Victorians: Modes of Literary Engagement with the XIX Century*» Андреа Кірхкнофф, запроваджуючи натомість концепцію ризомоподібної «адаптивної мапи» для класифікації деривативних неовікторіанських текстів залежно від характеру їхньої взаємодії з вихідним вікторіанським текстом: сиквелізації/приквелізації, рефокалізації/спін-оффа, інтер/метатекстуалізації тощо [10, с. 191]. Важливим обмеженням при застосуванні такої моделі є її орієнтація саме на інкрементальні тексти з чітко визначеним претекстом (як, скажімо, численні похідні культового роману Шарлотти Бронте «Джен Ейр»), хоча в цілому запропонований Кірхкнофф підхід має великий потенціал для подальшого розвитку – зокрема, у напрямку ідентифікації окремих надтекстових єдностей (діккенсівського, джеймсівського, бронтівського текстів тощо) у текстовпросторі сучасної вікторіани.

На тлі вищенаведеного очевидно стає потреба у більш узагальнювальній класифікаційній рамці, свого роду матричній структурі, що враховувала б як формальне, так і змістове розмаїття сучасної вікторіани. Перший крок у цьому напрямку робить у розвідці «*The Articulation of Science in the Neo-Victorian Novel*» Даніель Кандел Борманн. Дослідник розширює класифікаційну модель, розроблену Шиллер, за рахунок залучення до неї трьох інтерпретативних реєстрів – ностальгічного, ревізійністського та трансгресивного, а також намагається окреслити тематичний спектр кожного з них. Так, ностальгічні наративи, на думку Борманна, пов'язані з питаннями економії, науково-технічної революції та експансії імперії; ревізійністські порушують проблеми секуляризації та сексуалізації; нарешті, трансгресивні спрямовані на руйнацію ілюзії вдаваної стабільності вікторіанського суспільства за рахунок трансгресії вікторіанських епістемологічних кодів у сфері літератури, історії та науки [1, с. 68–71].

Рухаючись у напрямку, запропонованому Борманном, доходимо висновку, що саме тематичний принцип як такий, що визначає специфіку неовікторіанського роману як літературного феномену, має бути покладений в основу класифікаційної матриці сучасної вікторіани, оскільки актуалізація та проблематизація визначених аспектів вікторіанської культури (які ми пропонуємо позначити узагальнювальним терміном «вікторіанський метанаратив») відбувається у кожному можливому випадку – від суто комерційних проєктів на кшталт сиквелізації культових текстів до глибоких і здебільшого полемічних переосмислень онто- та епістемологічних координат вікторіанської доби.

Звісно, що, послуговуючись терміном «вікторіанський метанаратив», важко уникнути звинувачень у певному схематизмі, притаманному, приміром, історичним дослідженням 1950-х років, де вікторіанська доба, за метафоричним визначенням Джона Клайва, поставала як «*an enormous playing field, with a series of teams in distinctively coloured jerseys engaged in fierce yet expertly refereed combats – Christian vs Doubters, Liberals vs Conservatives, Extroverts vs Introverts, Optimists vs Pessimists*» [цит. за 7, с. 95]. У гуманітарному дискурсі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (зокрема у роботах

К. Кларка, Дж. Клайва, А. Бріггса, М. Вольфа, К. Альтхольца) на зміну «історичному телеологізму» попередників прийшла концепція вікторіанства як доби транзитивності, внутрішньої напруги, постійної боротьби між протилежними тенденціями, суцільної інтелектуальної кризи, що сукупно неможливіють відтворення єдиної несуперечливої візії періоду: як зазначає Бріггс, «it is no more possible to embrace the whole of Victorian England than it was to battle against it» [2, с. 20]. Тож слід уточнити, що в межах цього дослідження під вікторіанським метанаративом ми розумітимемо не стільки ту «пояснювальну систему», що організовувала вікторіанське суспільство і була для нього засобом самовиправдання, скільки її сучасну реконструкцію, комплекс усталених уявлень про вікторіанську добу, певне референційне тло, на яке в той чи той спосіб спирається неовікторіанський проект як такий.

Порушуючи питання про сучасне розуміння поняття «вікторіанство», слід також урахувати той момент, що його конструювання в гуманітарному дискурсі другої половини ХХ століття відбувалося двома основними шляхами. Перший, започаткований фундаментальним дослідженням С. Маркуса «The Other Victorians» (1966), зосереджує увагу на вікторіанській «інакості»; другий, запропонований А. Бріггсом, позиціонує вікторіанську добу як «минуле в теперішньому» [2, с. 18], добу, що ніколи не скінчувалася. Відповідним чином і неовікторіанський роман, залежно від обраної концепції, фокусується або на розючій «родинній подобі» ХІХ та ХХ століть (як, наприклад, у романі М. Пірса «The Last Dickens», де за перипетіями полювання за рукописом «Таємниці Едвіна Друдра» безпомилково вгадуються реалії сучасної боротьби з інтелектуальним піратством), або на не менш розючому контрасті між ними.

У передмові до роботи «History and Cultural Memory in Neo-Victorian Fiction» Кейт Мітчелл окреслює коло тем, що більш за все цікавлять авторів сучасної вікторіани: «...the cholera epidemic, the Crimean war, the invention of photography, the Anglo-Franco race to control the Nile, colonialism and the discovery of fossils, as well as the Victorian interest in spiritualism, the crisis of faith engendered by science, the emergent discipline of psychiatry, the experience of the expanding city, and burgeoning consumerism» [13, с. 14]. Упорядкувавши це тематичне розмаїття за допомогою системи категорій, розробленої Уолтером Хьютоном у роботі «The Victorian Frame of Mind», можна зробити висновок, що проблематизації через художнє переосмислення найчастіше підлягають такі складники вікторіанського метанаратива, як наративи імперськості, раси, класу, гендеру, еволюції, науки, прогресу тощо.

Кожний з вищеназваних наративів реінтерпретується художньою свідомістю порубіжжя ХХ–ХХІ сс. трьома можливими шляхами – деструкції, деконструкції або реконструкції. До групи деструкційних ми відносимо прочитання, де онто- та епістемологічний складник вікторіанства згідно з концепцією «культурного канібалізму» Фредріка Джеймсона повністю нівелюється, а вікторіанська доба, відповідно, постає як позбавлений історичного референта симулякр. Таке ставлення в цілому характерне для комерційно орієнтованих літературних проектів, на кшталт масової сиквелізації популярних творів вікторіанської класики («Mrs. Rochester» Хілларі Бейлі або її ж «Miles and Flora»).

Натомість деконструкція вікторіанського метанаратива передбачає його ревізію шляхом спростування наявних стереотипів, у тому числі за рахунок транспозиції – перенесення їх у сучасний контекст, як це відбувається, принаймні, із класовими теоріями вікторіанської доби у романах Девіда Лоджа «Nice Work» та У. Гібсона та Б. Стерлінга «The Difference Engine».

Нарешті, під реконструкцією ми, услід за Кейт Мітчелл, розуміємо прочитання, які «recreate a Victorian world by suppressing all reference to their own historical perspective» [13, с. 14]. Прикладом такого прочитання можуть бути романи Беріл Бейнбрідж «Master Géorgie» або Шері Холман «The Dress Lodger».

Серед жанрових моделей вікторіанської літератури, за посередництва яких найчастіше відбувається реінтерпретація вікторіанського метанаратива, слід назвати колоніальний роман, роман виховання, індустріальний роман, сімейну хроніку, детективний, сенсаційний, готичний романи тощо. При цьому, відповідно до постмодерністської стратегії подвійного кодування, така жанрова модель може функціонувати як поверхове кліше, а її установчі конвенції – спростовуватися або дискредитуватися на філософському рівні змістової організації тексту, що спостерігаємо, зокрема, у романах Чарльза Паллісера «Quincunx», Сари Уотерс «Affinity», Мітча Калліна «A Slight Trick of the Mind» тощо.

Згенеровані в такий спосіб наративи можна умовно розподілити на три великі групи: наративи пам'яті, наративи травми/вивільнення та ретрофутуристичні наративи, до яких, зокрема, належить і література стимпанку.

Наративи пам'яті порушують проблеми, в цілому характерні для історіографічного метароману: питання текстуальності історії, відносності історичної правди, фрагментарності й принципової незавершеності уявлень про минуле, письма як джерела влади тощо (романи «Possession» Антонії Байєтт, «Author, Author» Девіда Лоджа, «A Slight Trick of the Mind» Мітча Калліна та ін.).

Наративи травми/вивільнення висвітлюють травматичний досвід як вікторіанського суспільства в цілому (приміром, колективна «дарвіністська» травма, що лежить в основі так званих natural history novels – «Ever After» Грема Свіфта, «The Remarkable Créatures» Трейсі Шевальє та ін.), так і його окремих маргіналізованих груп. Найчастіше це травми, спричинені гендерною («Alias Grace» Маргарет Етвуд), класовою («Mary Reilly» Валері Мартін), расовою нерівністю («Jack Maggs» Пітера Кері), колонізацією («Mister Pip» Ллойда Джонса, «English Passengers» Метью Ніла), секуляризацією, репресивною політикою щодо сексуальних меншин («Tipping the Velvet» Сари Уотерс, «The Master» Кольма Тойбіна) тощо.

Ретрофутуристичні наративи (такі, як «The Difference Engine» Уільяма Гібсона та Брюса Стерлінга, «The Map of Time» Фелікса Пальми та ін.) проблематизують питання науково-технічного прогресу, експансивного розвитку технологій, місця людини у технологізованому світі. Вікторіанська доба постає при цьому водночас і як «колиска» багатьох сучасних технологічних рішень, і як останній період в історії людства, коли швидкість розвитку технологій у цілому відповідала швидкості опанування ними пересічною людиною. Саме сублімацію страху втрати контролю над технологізованим середовищем унаслідок стрімкого ускладнення технологій називають однією

з основних причин популярності літератури стимпанку, що відтворює альтернативну реальність, регламентовану подальшим розвитком анахронічних технологій (передусім парового двигуна).

Як бачимо, власне природа неовікторіанського роману як синкретичного жанрового утворення унеможливає застосування до нього ригідних ієрархічних або центрованих класифікаційних моделей, змушуючи впорядковувати й систематизувати форми й засоби взаємодії постмодерністської художньої свідомості з вікторіанським метанаративом через більш гнучкі матричні структури. Базовими організаційними засадами при цьому виступають як ідентифікація проблематизованих текстом аспектів вікторіанського метанаратива (тематичний принцип), так і характер їх інтерпретації (деструкція, деконструкція, реконструкція тощо).

Проведене дослідження не претендує на вичерпну повноту, однак закладає плідне підґрунтя для подальших розвідок у царині вивчення й систематизації формального та змістового розмаїття сучасної вікторіани.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bormann D.C. *The Articulation of Science in the Neo-Victorian Novel* / Daniel Candel Bormann. – Bern : Peter Lang, 2002. – 335 p.
2. Briggs A. *Victorian People: A Reassessment of Persons and Themes 1851–1967* / Asa Briggs. – Chicago, IL : University of Chicago Press, 1955. – 331 p.
3. Carroll S. J. Putting the “Neo” Back Into Neo-Victorian: The Neo-Victorian Novel as Postmodern Revisionist Fiction / Samantha J. Carroll // *Neo-Victorian Studies*. – 2010. – № 3. – Vol. 2. – P. 175–205.
4. Gutleben C. *Nostalgic Postmodernism: The Victorian Tradition and the Contemporary British Novel* / Christian Gutleben. – Amsterdam&NY : Rodopi, 2001. – 248 p.
5. Hadley L. *Neo-Victorian Fiction and Historical Narrative: The Victorians and Us* / Louise Hadley. – New York : Palgrave Macmillan, 2010. – 192 p.
6. Heilmann A., Llewellyn M. *Neo-Victorianism: The Victorians in the Twenty-First Century, 1999–2009* / Anne Heilmann, Mark Llewellyn. – New York : Palgrave Macmillan, 2010. – 324 p.
7. Hewitt M. Culture or Society? *Victorian Studies, 1951–1964* / Martin Hewitt // *The Victorians Since 1901*. – Manchester : Manchester University Press, 2004. – P. 90–106.
8. Joyce S. *The Victorians in the Rearview Mirror* / Simon Joyce. – Athens : Ohio University Press, 2007. – 212 p.
9. Kaplan C. *Victoriana: Histories, Fiction, Criticism* / Cora Kaplan. – New York : Columbia University Press, 2007. – 264 p.
10. Kirchknopf A. *Rewriting the Victorians: Modes of Literary Engagement with the 19th Century* / Andrea Kirchknopf. – Jefferson : McFarland&Co, 2013. – 236 p.
11. Kohlke M. *Neo-Victorian Gothic: Horror, Violence and Degeneration in the Reimagined XIX century* / Marie-Louise Kohlke, Christian Gutleben. – New York : Rodopi, 2012. – 340 p.
12. Kucala B. *Intertextual Dialogue with the Victorian Past in the Contemporary Novel* / Bozena Kucala. – Frankfurt-am-Mein : Peter Lang, 2012. – 268 p.
13. Mitchell K. *History and Cultural Memory in Neo-Victorian Fiction: Victorian Afterimages* / Kate Mitchell. – New York : Palgrave Macmillan, 2010. – 222 p.
14. Shiller D. *The Redemptive Past in the Neo-Victorian Novel* / Dana Shiller // *Studies in the Novel*. – 1997. – № 4. – Vol. 29. – P. 538–560.
15. Stetz M. D. *Neo-Victorian Studies* / Margaret D. Stetz // *Victorian Literature and Culture*. – 2012. – № 40. – P. 339–346.

16. Sweet M. *Inventing the Victorians: What We Think We Know About Them and Why We're Wrong* / Matthew Sweet. – New York : St. Martin's Press, 2001. – 288 p.

ЕЛЕНА ТУПАХИНА

**ФОРМЫ И СПОСОБЫ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ВИКТОРИАНСКОГО
МЕТАНАРРАТИВА В ЛИТЕРАТУРНОМ ПРОЦЕССЕ РУБЕЖА XX–XXI ВЕКОВ**

В статье систематизируются существующие взгляды на феномен «викторианского возрождения» конца XX – начала XXI веков; рассматриваются представленные в литературоведческом дискурсе концепции неовикторианского романа как жанра, эксплицитно демонстрирующего многоуровневые связи с викторианской традицией: «ностальгическая», «травматическая», «историческая»; проводится сравнительный анализ предложенных современными исследователями классификаций разновидностей неовикторианского романа в зависимости от характера взаимодействия постмодернистской культурфилософской парадигмы с викторианским ур-текстом. С учетом синкретической природы неовикторианского романа как жанрового образования разрабатывается матричная модель для упорядочивания формального и содержательного разнообразия викторианы как с опорой на тематический принцип (для чего вводится в употребление рабочий термин «викторианский метанарратив»), так и в зависимости от доминантного интерпретативного модуса (деструкции, деконструкции, реконструкции викторианского метанарратива). Перечисляются основные жанровые модели викторианской литературы, используемые неовикторианским романом для генерации четырех групп нарративов: нарративов памяти, нарративов травмы и ее преодоления, ретрофутуристических и дарвинистских нарративов.

Ключевые слова: неовикторианский роман, метанарратив, постмодернизм, историографический метароман, интерпретативный модус.

OLENA TUPAKHINA

**FORMS AND MEANS OF FICTIONAL REPRESENTATION
OF VICTORIAN METANARRATIVE AT THE TURN OF THE XXI CENTURY**

The article examines and aims to systematize the existing views upon the Victorian Renaissance phenomenon dating back to the second half of the XXth century. Key concepts of Neo-Victorian novel as a genre explicitly indebted to Victorian tradition in various ways and on multiple levels have been identified within the frames of contemporary critical discourse, including nostalgic, trauma-oriented and historical ones. Comparative analysis of existing classification models applied by modern theorists in order to describe the spectrum of Neo-Victorian novel subgenres through the ways of their relating to Victorian ur-texts has been performed. With regard to the genre syncretism of Neo-Victorian novel, matrix classification model has been designed in order to systematize its immense variety of forms and content with regard to both thematic principle (with the help of a newly-coined term “Victorian metanarrative”) and dominant interpretative mode (Victorian metanarrative destruction, deconstruction or reconstruction). Basic generic models of Victorian literature implemented in Neo-Victorian fiction in order to generate three groups of narratives (memory narratives, trauma narratives, retrofuturistic narratives) have been identified.

Key words: Neo-Victorian novel, metanarrative, Postmodernism, historiography metafiction, interpretative mode.

Одержано 10.10.2016 р.